

Històries de safraners

VALENTÍ GUAL VILÀ

HISTÒRIES DE SAFRANERS

Dones collint safrà. Llauna litografiada de principis del s. XX. Col·lecció Especies Corbella de Rocafort de Queralt.

Sanabxo per transportar safrà. A l'interior s'hi veuen tres compartiments fets de llauna amb tapa individual. Col·lecció Valentí Gual de Rocafort de Queralt.

En la pàgina anterior, Il·lustració d'un safraner feta al segle XIX. Col·lecció Especies Corbella de Rocafort de Queralt.

Per a més informació:

Oficina Municipal de Turisme de Santa Coloma de Queralt
Pati del Castell, s/n
43420 Santa Coloma de Queralt
Tel. 977 88 04 78
Fax 977 88 14 63
of.turisme@stacqueralt.
altanet.org
www.stacqueralt.
altanet.org

El safrà ha estat un producte d'una importància capital al llarg de la història. Era apreciat com a condiment, en cosmètica, en medicina, i li eren atribuïdes virtuts molt diverses. El comerç amb el safrà aportava beneficis econòmics interessants i permetia de capitalitzar les malparades economies agràries.

En tota la contrada de la Conca de Barberà (i també a les terres veïnes) el safrà va ser conreat amb profusió i fou objecte d'un pròsper intercanvi i tràfic. Tots els mercats que volien ser valorats disposaven de diverses taules dedicades a la venda de "la flor de l'amor".

En aquest món safraner va excel·lir Rocafort de Queralt. Des de la baixa edat mitjana el safrà era cobejat, i és present en les declaracions que es fan en els capbreus (deposicions públiques dels drets territorials i jurisdiccionals que tenien els senyors feudals), on queda detallat de quina manera es cobrarà el delme i si aquest recaurà sobre safrà en flor o en bri. Alguns mercaders, com ara Pere Bou, a mitjan segle XVI feren de les vendes de safrà l'eix vertebrador de la seva activitat. El rector Pere Burguesa, que ho fou del poble per espai de quaranta anys -darrer quart del segle XVII i inicis del XVIII-, el conreava directament i va muntar una botiga per a la seva venda a Valls, fins a enviar-ne a Tolosa de Llenguadoc. El safrà tenia tant de pes específic que fins i tot va publicar una revolta dels rocafortins contra

el senyor feudal, que va voler canviar el lloc on era acostumat de delmar-lo. Els jurats -membres del comú- van ser empresonats per ordre de l'Armengol, nissaga que senyorejaven el poble. Aquell any 1686, una plaga de llagosta es va afegir a tota aquesta maltempada.

Tot i la importància d'aquests precedents, va ser al segle XIX quan els rocafortins van començar a tenir "les dents rovellades" (com recorda la corranda). Fa cent cinquanta anys, Rocafort ja no produïa prou safrà per cobrir la demanda i els safraners del poble, que eren munió, fixaren el punt de mira en terres de Terol. Allí la mà d'obra era més barata i el clima i les condicions del sòl eren aptes per obtenir molts estigmes de l'apreciada flor. Per això, amb el pas del temps aconseguiren de controlar els centres productors terolencs centrats a l'entorn de Muniesa i Monreal del Campo.

Quan, a darreries del segle XIX, la plaga de la fil·loxera va devastar les vinyes i va estendre la pobresa i el neguit, els rocafortins es blindaren darrere el comerç safraner. Rècules de mules s'internaven fins a terres de Terol i tornaven carregades de safrà, que després era venut cap a tot arreu, literalment. Un minyó, des del campanar, informava de la proximitat de la caravana que havia de permetre allunyar la fam i escapar de la dictadura vitivinícola.

En aquell poble ple de safraners, fins i tot hi té cabuda un bandoler, una figura mig mítica i llegendària, mig real. Es tracta de l'Estevet de Sants, fill de Rocafort, que va esdevenir cap de quadrilla i

que advertia les altres colles que sota cap concepte inquietessin els seus convilatans. Segons sembla, la deferència no li va servir de gaire, perquè l'Estevet va acabar els seus dies a la presó del poble.

Fa cent cinquanta anys, Rocafort ja no produïa prou safrà per cobrir la demanda i els safraners del poble, que eren munió, fixaren el punt de mira en terres de Terol.

D'aquest passat safraner esplendorós avui en queda poca cosa més que un record més boirós que altra cosa. Espècies Corbella és una empresa que manté la tradició encesa. La resta es va perdent i esfilagarsant en el teixit amb què l'oblit i el desconeixement del passat embolcallen els temps presents. El comerç del safrà va deixar poc rastre documental, i les històries orals que podem recollir són cada cop més escasses i imprecises. Serveixin aquestes ratlles per recordar un pretèrit que s'endevina apassionant i que, de mica en mica, hem de recuperar per posar-lo en el coneixement de les generacions actuals.

El safrà era un producte molt important a tota la contrada i estengué la seva ombra fins i tot al terreny

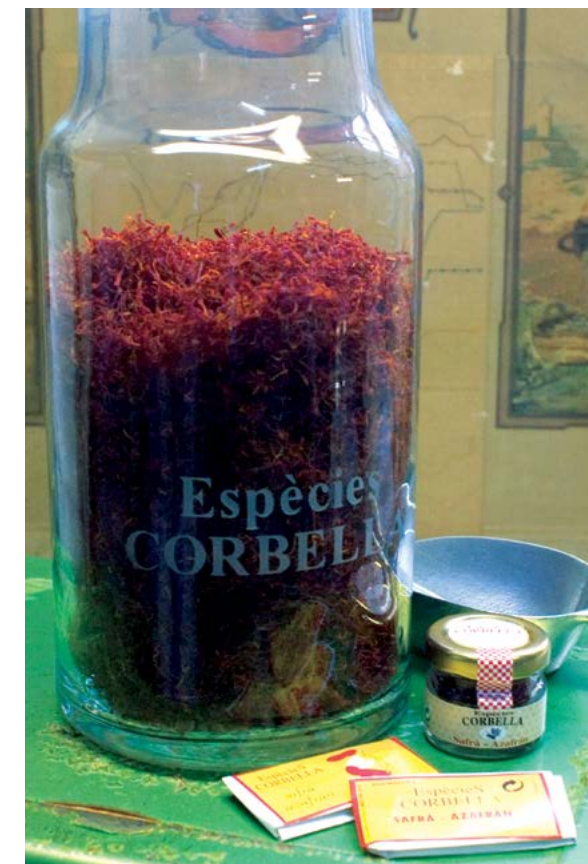

Flor de safrà on es poden veure els tres pistils de safrà de color vermell intens.

de les causes criminals. Així, mossèn Joan Segura assabenta (el transcriu) d'un procés incoat pel senyor de Santa Coloma de Queralt contra un jueu acusat de defraudar en el cobrament dels tributs que el noble percebia per raó de la venda de safrà. Corria l'any 1378 i el monògraf colomí conclou: "la gran importància del comerç del safrà [...], a més de ser [Santa Coloma de Queralt] un centre productor [...], acudia per prendre part en les transaccions tota la gent cultivadora d'aquest producte de la comarca" (p.119). I de més enllà: Cervera, Tàrraga, Vilafranca del Penedès, Igualada, Cardona, Barcelona. A la capital de la Baixa Segarra, el mercat del safrà es feia el dilluns; el centre de contractació era la plaça de l'Om, on hi havia cinc taules destinades a l'intercanvi. Per tant, els colomins i gent de la contrada, a la tardor medieval no només es dedicaven al conreu de la flor de l'amor sinó també a vendre-la a marxants forasters.

Voldria cloure amb unes paraules manllevades de mossèn Segura, que admira l'amor i la cura del pagès envers "aquella flor minsa, per l'estigma fràgil i lleu, ingràvid, que necessita tantes plantes i tant de terreny per a produir una quantitat que faci moure la balança" (p.126). ■

Presentacions comercials de safrà, comercialitzades actualment per Espècies Corbella de Rocafort de Queralt.

Per a més informació:

Espècies Corbella, CB
Doctor Barrera, 8
43426 Rocafort de Queralt
Tel. 977 89 80 93
especiescorbella@telefonica.net